

Att erövra sin vardag

Genom samverkansarbete i flera steg säkras och utvecklas delaktighet för barn och unga med flera funktionsnedsättningar.

Att erövra sin vardag

Genom samverkansarbete i flera steg säkras och utvecklas delaktighet för barn och unga med flera funktionsnedsättningar.

© Specialpedagogiska skolmyndigheten

Författare: Lotta Coniavitis Gellerstedt

Foto: Peo Sjöberg

Illustrationer: Per Matsson

Formgivning: Plan 2

Tryck: Danagårdlitho, 20122

ISBN: 978-91-28-00414-5 (tryckt)

978-91-28-00415-2 (pdf)

Best. nr: 00414

Rapporten kan beställas eller hämtas som pdf-dokument på
Specialpedagogiska skolmyndighetens webbplats: www.spsm.se

Förord

Att ha ”makt” över sin vardag upplevs säkert för de flesta av oss som självklart. Men vi vet samtidigt att det finns många personer som inte får möjlighet att styra över sin egen dag. Begränsningar i funktionsförmågan kan vara en orsak till detta.

I inledningen till denna skrift anges att den vänder sig ”till dig som i ditt yrke kommer i kontakt med barn och unga med flera funktionsnedsättningar”. Med detta riktar sig skriften till en bred målgrupp och många olika yrkesgrupper. Med tillägget ”vilja verka för att hon eller han blir mer delaktig i sitt eget liv” betonas hur angeläget budskapet är. Med det menas att ingen som kommer i kontakt med barn och unga med flera funktionsnedsättningar kan egentligen lämnas utanför kretsen som bör ta del av och har nytta av innehållet.

Den modell som presenteras här har sitt ursprung i ett flerårigt och framgångsrikt utvecklingsarbete tillsammans med nätverk av yrkesverksamma kring ett antal barn och ungdomar. Viktiga ingredienser i arbetet har varit

- kunskapsutveckling kring samverkan och verktyg för att utveckla samverkan mellan professionella, föräldrar och barnet eller ungdomen.
- en systematisk arbetsmetod i fem steg för att utveckla barnets eller delaktighet i olika vardagliga händelser och livssituationer.
- ett synsätt att alla barn och ungdomar har stora resurser (även om de i ett första läge kan vara svåra att upptäcka) och att alla barn och ungdomar har rätt att vara delaktiga och kunna styra sin vardag och förstå i vilket sammanhang händelser uppträder.

Det finns flera olika utvecklingsarbeten som har sökt eller söker vägar för att öka barn och ungdomars delaktighet i sin egen vardag och det finns säkert andra modeller som liknar denna. En framgång i just denna modell och arbetsätt är hur man lyckats utveckla och förena både samverkan mellan alla berörda aktörer inklusive barnet själv och systematiken i arbetet.

Skriften ska ses som en introduktion i modellen och ett sätt att inspirera fler att hitta vägar så att fler barn och ungdomar med kombinationer av funktionsnedsättningar kan få erövra sin egen vardag och få ett meningsfullt innehåll. Fördjupad information om modellen och arbetsätt kan fås via Specialpedagogiska skolmyndigheten.

*Anders Nordin
Avdelningschef
Specialpedagogiska skolmyndigheten*

Innehållsförteckning

Förord	5
Innehåll	7
Sammanfattning	8
Summary in English.....	8
Inledning	9
Bakgrund	10
Vad vill vi uppnå och hur ska det gå till?	12
Hur utvecklar man ett systematiskt arbetssätt och samverkanskompetens?	14
Bakomliggande tankar.....	14
Hur går det till i praktiken?.....	15
Vem är vårt barn – vem är vår ungdom?.....	16
Bilda nätverk.....	16
Handlings- och samverkansplan.....	17
Systematiskt arbete i fem steg.....	17
Steg 1 – Kartläggning.....	18
Steg 2 – Prioritering.....	18
Steg 3 – Analys.....	19
Steg 4 – Åtgärder.....	21
Steg 5 – Utvärdering.....	21
Avrundning.....	21
En berättelse om Kalle.....	22
Avslutning.....	25
Referenser	26
Bilaga 1	27

Sammanfattning

Barn och unga med flera funktionsnedsättningar har oanade resurser som inte alltid är så lätta att se. De kan skymmas av att vi inte förstår deras beteende eller av nedsatt förmåga att kommunicera. Vi behöver hitta ett sätt att upptäcka de här förmågorna. Vi behöver också en helhet och en färdriktning för arbetet med barn och unga med flera funktionsnedsättningar. Drivkraften är att barnen och ungdomarna ska vara ”aktiva chaufförer och inte passiva passagerare”.

Den här skriften vänder sig till personer som i sin närhet har ett barn eller en ungdom med flera funktionsnedsättningar. Vi presenterar en arbetsmodell där barnets eller ungdomens behov i dagens och morgondagens vardag står i centrum. Barnet eller ungdomen själv, föräldrar, närpersonal och specialister är alla experter på olika saker här. Samverkan är därför central i modellen. Genom ett systematiskt sätt att arbeta i fem steg blir barnets eller ungdomens egna resurser synliga. Barnets eller ungdomens fysiska och sociala miljö i vardagen uppmärksammas också i detalj. Här finns mycket som går att förändra. Lärande kan sedan sättas in i ett meningsfullt sammanhang och en större delaktighet blir möjlig att uppnå.

I skriften gör vi alltså en närmare presentation av det här sättet att arbeta steg för steg i samverkan. Vi berättar också om Kalle och det nätverk kring honom av föräldrar, närpersonal och specialister som arbetat på detta sätt.

Summary in English

Children and young people with multiple disabilities possess unanticipated capacities which may be hard to discover. These resources are frequently concealed by our lack of understanding their behavior or by lack of communicative skills. We need a way of discovering these resources. We also need a sense of entirety and a way forward in our work with children and young people with multiple disabilities. These young people and children should be active drivers and not passive passengers.

The targets of this booklet are people having a child or a young person with multiple disabilities nearby. We present a model of work focusing on the needs of the child or adolescent in her or his present and future everyday life. The child or young person, the parents, assistants, teachers and specialists are expert on different aspects of this. Hence, cooperation is central. By working systematically through a five-step model, resources of the child or adolescent are discovered. Moreover, the physical and social environment of the child or young person is observed in detail. Here, changes can be made. Subsequently, learning can be situated in a meaningful context and participation can increase.

In the booklet this cooperative model of work is presented step by step. We also tell the story of Kalle and his network, consisting of his father, assistants, teachers and specialists. These people worked together according to this model and we give an account of this and their experiences.

Inledning

Finns det i din närhet ett barn eller en ungdom med flera funktionsnedsättningar? Skulle du vilja verka för att hon eller han blir mer delaktig i sitt eget liv? Då är denna skrift något för dig. Här berättar vi om ett projekt och en arbetsmetod som handlar om just detta. Kanske är det just vad som skulle passa den unga människa som du har i din närhet.

I projektet arbetade personer med olika yrken tillsammans för att ett barn eller en ungdom skulle kunna utveckla sina egna resurser på bästa sätt. De föräldrar som så ville var aktivt engagerade i arbetet, andra deltog mer indirekt.

Centralt i den här arbetsmetoden är barnets eller ungdomens vardag. Vardagen står i fokus för ett arbete där vi närmar oss en nivå – aktivitetsnivån – där möjligheter till förändringar blir tydliga. Metoden är till för arbetslag eller nätverk i arbetet kring ett barn eller en ungdom med flera funktionsnedsättningar.

Metoden

- Ger stöd till ett systematiskt arbete för barns och ungas delaktighet i sin vardag i förskola eller skola, på fritiden, i hemmet, på jobbet.
- Förutsätter samverkan. Ger verktyg för att utveckla samverkan mellan professionella, föräldrar och barnet eller ungdomen.

Vi vänder oss här till dig som i ditt yrke kommer i kontakt med barn och unga med flera funktionsnedsättningar. Du är kanske lärare eller personlig assistent eller du är arbetsterapeut, LSS-handläggare¹, sjukgymnast eller något annat. Du är kanske rektor eller chef av annat slag med ansvar för ett eller flera barn med omfattande funktionshinder. Vi vänder oss också till dig som är förälder eller vårdnadshavare till ett barn eller en ungdom med flera funktionsnedsättningar.

Först berättar vi lite mer om projektet, som nu är avslutat. Sedan redovisar vi kort några utgångspunkter för arbetet med barn och unga med flera funktionsnedsättningar. Vi beskriver den metod och de verktyg som har använts och utvecklats vidare i projektet. Fokus i texten ligger sedan på beskrivningar av hur arbetet kan te sig i praktiken.

¹ LSS står för Lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (SFS-nr: 1993:387). LSS-handläggaren är en kommunal tjänsteman som arbetar med frågor kring sådant stöd

Bakgrund

Projektet handlade om samverkan för att säkra och utveckla barns och ungas delaktighet. Meningen var att utveckla kompetens och arbetsmetoder. Man ville på ett bättre sätt än förut ta tillvara både de resurser som barn och unga själva har och de resurser som vårdnadshavare och yrkesverksamma har. Projektet drevs av medarbetare från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) som länge arbetat med barn och unga med synnedsättning och ytterligare funktionsnedsättningar. De hade stöd av forskare med stor kunskap om rehabilitering, samverkan och ICF².

I projektet deltog sju barn och unga, samt föräldrar och en krets av yrkesverksamma runt varje barn eller ungdom. Det var just de professionella som var målgrupp. Det gällde ju att utveckla kompetens och metoder. Men syftet med hela arbetet var förstås att förbättra villkoren runt varje barn och ungdom. Deras delaktighet, självständighet och allmänna utveckling skulle stärkas.

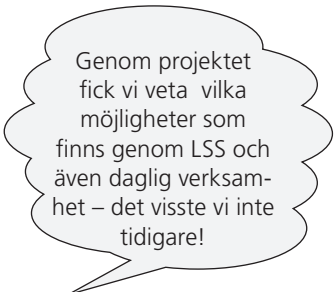
När projektet var slut hade deltagarna både prövat och utvecklat sina arbetsmetoder. De presenteras närmare nedan. Mycket talar också för att arbetet ledde till en ökad aktivitet och delaktighet för barnen och ungdomarna. De fick en centralare roll än tidigare och fick sina framtida behov mer uppmärksammade. I projektet såg man även andra typer av förändringar som skett, bland annat:

- Ökad självständighet hos barnet eller ungdomen.
- Bättre fysisk miljö, tillrättaläggning eller hjälpmedel.
- Bättre insatser från och kunskap hos närpersoner³.
- Bättre samverkan mellan barnet eller ungdomen och närpersonerna.
- Bättre samverkan mellan de yrkesverksamma.
- Ökad kunskap om ICF.

I faktarutan kan du läsa mer om projektet:

² Internationell Klassificering av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa. Se Faktaruta sidan 21.

³ Med närperson menar vi här personer som relativt stadigvarande finns nära barnet eller ungdomen i vardagen, exempelvis personliga assistenter, elevassistenter, lärare, familjemedlemmar

Genom projektet fick vi veta vilka möjligheter som finns genom LSS och även daglig verksamhet – det visste vi inte tidigare!

SPECIALPEDAGOG

Ett projekt med samverkan för delaktighet och engagemang i vardagen

Projektet "Rullstolsmobility" finansierades av SPSM och Allmänna Arvsfonden med SPSM, Synskadades Riksförbund och Riksförbundet för Rörelsehindrade barn och ungdomar som sökande. Projektets mål var att organisera och genomföra en lärprocess med fortbildning på olika nivåer för barn och ungdomar, föräldrar, lokala nätverk och professionella regionala resurser.

Projektet var organiserat kring åtta nätverk av professionella och föräldrar runt ett barn eller en ungdom med synskada och rörelsehinder. Ytterligare funktionsnedsättningar förekom också, bland annat utvecklingsstörning. Vid projektets start var barnen och ungdomarna mellan 3 och 19 år och samtliga stod inför en större förändring i sin livssituation under de närmaste åren.

Tre arbetsmöten med samtliga nätverksdeltagare utgjorde den mer omedelbara kontakten mellan projektgruppen och nätverken kring barnen och ungdomarna. Arbetsmötena utgjorde ett viktigt inslag i den lärprocess som projektet syftade till. Viss individuell handledning av varje nätverk förekom också.

De verktyg som utgjorde de mer konkreta leden i lärprocessen och som projektet försåg varje nätverk med i dess arbete med sitt barn eller ungdom var främst

- Den så kallade 5-stegsmetoden (Elmerskog, B, Storliløkken, M & Tellevik, J M 2008)
- generell och specifik kunskap om samverkan i nätverk mellan flera aktörer runt barn eller ungdomar med funktionsnedsättningar (Danermark 2000 och 2004)
- kunskap om Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa, ICF (Socialstyrelsen 2003 och Möller 2005)

Arbetet startades upp hösten 2008 och avslutades för berörda barn, unga och professionella våren 2010. Arbetet fortsatte sedan under återstoden av 2010 och under 2011 med en utveckling av arbetsmodellen och fortbildningsmaterialet samt avrapportering mm.

Projektet finns avrapporterat i Specialpedagogiska Skolmyndigheten, Synskadades Riksförbund & Riksförbundet för Rörelsehindrade barn och ungdomar: "Rullstolsmobility – ett projekt där målet är att säkra barn och ungdomars aktivitet, delaktighet och involvering i livssituationer" Rapport till Arvsfonden 2011.

Projektet har också utvärderats, se Coniavitis Gellerstedt: "Mobilityprojektet – en utvärdering" Rapport till Specialpedagogiska Skolmyndigheten 2010.

Vad vill vi uppnå och hur ska det gå till?

Ett värdigt liv på sina egna villkor ska gälla för alla barn och ungdomar med flera funktionsnedsättningar. De måste få vara huvudpersoner i sina egna liv trots omfattande behov av individuellt stöd i hela sitt liv. Aktivitet, delaktighet och utveckling är viktiga led i detta.

Hur ska det gå till?

Arbetet vilar på de värdegrunder som finns i FNs konventioner om *Barns rättigheter* och *Rättigheter för personer med funktionsnedsättningar*.

Kärnan i Barnkonventionen är att

- Varje barn har rätt till liv och utveckling.
- Barnets bästa ska vara vägledande.
- Barn ska ha rätt till inflytande.
- Inget barn får diskrimineras.

Bra att alla berörda knyts samman runt eleven. Vi får en helhet.

LÄRARE 1

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättningar utgår från jämlikhet och icke-diskriminering. Bland annat gäller att personer med funktionsnedsättningar utgör resurser för sig själva, för samhället och för varandra.

FNs konvention om *Barns rättigheter*

FNs konvention om barnets rättigheter antogs av FNs generalförsamling den 20 november 1989 och trädde i kraft som internationell lag den 2 september 1990. Barnkonventionen har ratificerats av alla stater i världen utom Somalia och USA.

En internationell Barnrättskommitté har upprättats i FN. Kommitténs uppgift är att följa upp och kontrollera staternas tillämpning av konventionens regler. Barnrättskommittén är ett oberoende expertorgan. Vart femte år ska varje stat lämna en rapport om de framsteg som har gjorts för att förverkliga de rättigheter som anges i konventionen. Rapporteringen följs av en utfrågning med företrädare för regeringen. Som underlag för utfrågningen samlar kommittén även in underlag från andra aktörer såsom Barnombudsmannen, enskilda organisationer och FNs egna organ.

Läs mer om Barnkonventionen på exempelvis UNICEFs hemsida där du hittar en kort version av Barnkonventionen. Där kan du också ladda ner texten i sin helhet eller i en mer lättläst version.

Vill du veta mer om den granskning av Sverige som FNs Barnrättskommitté gjort kan du titta på exempelvis *UNICEFs hemsida*.

FNs konvention om Rättigheter för personer med funktionsnedsättningar

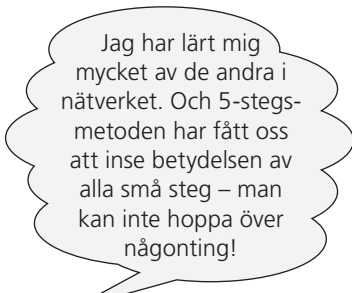
I november 2008 sade riksdagen ja till att Sverige ska tillträda konventionen. Riksdagen godkände också att Sverige ansluter sig till det frivilliga protokollet till konventionen som innebär att den som upplever sina rättigheter kränkta kan klaga till en övervakningskommitté.

Konventionen tillhör de centrala konventionerna om mänskliga rättigheter men skapar inte i sig några nya rättigheter, eftersom personer med funktionshinder självklart åtnjuter de mänskliga rättigheterna enligt andra konventioner och den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna.

Konventionen har till syfte att undanröja hinder för personer med funktionsnedsättning att åtnjuta sina mänskliga rättigheter.

Läs mer om Konventionen på exempelvis Handisams hemsida. Där kan du ladda ner konventionstexten både i sin helhet och i en lättläst version.

Dessa etiska grundvalar ska vara vägledande när man använder de resurser som samhället har. Insatserna måste också stämma med de faktiska behoven och samordnas för att vara väl sammansatta och komma i rätt tid. Det finns en metod för att i fem steg verka för detta (Elmerskog, Storliløkken & Tellevik 2008). Utifrån metoden har ett nätbaserat verktyg för arbetet tagits fram. Det kallas *Pedagogiskt verktyg för att säkra och utveckla barns och ungdomars delaktighet*. Metoden och det pedagogiska verktyget kräver en god samverkan mellan olika personer som i sitt yrke kommer i kontakt med barn och unga med flera funktionsnedsättningar. De som samverkar kallas här för ett nätverk. I nätverket ingår också barnet eller ungdomen själv och dennes föräldrar eller förälder.

Jag har lärt mig mycket av de andra i nätverket. Och 5-stegs-metoden har fått oss att inse betydelsen av alla små steg – man kan inte hoppa över någonting!

LÄRARE 2

Hur utvecklar man ett systematiskt arbetssätt och samverkanskompetens?

Nu vill vi väcka ditt intresse för detta delvis nya sätt att arbeta med barn och unga med flera funktionsnedsättningar. Arbetet stöds av den pedagogiska arbetsmetoden som tar dig och nätverket igenom de olika stegen i arbetet med att möjliggöra delaktighet.

Det finns alltså en genomtänkt och pedagogisk strategi för hur man ska gå tillväga. Men det krävs initialt ett visst arbete med att sätta sig in i det mer teoretiska stoffet. Någon i nätverket måste också lära sig att behärska det nätbaserade verktyget rent praktiskt.

Bakomliggande tankar

Barn och unga med flera funktionsnedsättningar har oanade resurser som inte alltid är så lätta att se. De kan skymmas av att man inte förstår deras beteende och av nedsatt förmåga att kommunicera. Barnkonventionen kräver att vi sätter barnets liv och utveckling i fokus och att vi vägleds av en strävan efter barnets bästa. Samtidigt ska barnets eget inflytande i frågor som rör henne eller honom säkras. Barnet själv och hans eller hennes konkreta vardag nu och i framtiden måste därför stå i centrum. Detta betyder bland annat att olika diagnoser – och den förklarande kunskap som en diagnos ger – måste kunna länkas till det konkreta vardagslivet och de insatser i denna vardag som samhället kan göra. Det betyder också att det måste finnas en helhet, en samsyn och en vision om framtiden i det arbete som utförs runt det enskilda barnet eller ungdomen.

Den pedagogiska arbetsmetod, som vi talar om här, tar avstamp i precis det som just har sagts. I arbetet utgår man från barnets eller ungdomens vardag idag och framåt i tiden. Barnet eller ungdomen själv, föräldrar, närpersonal och specialister är alla experter på olika saker här.

Det tar sådan tid att vara med i ett nätverk! Nu måste mina kollegor göra det jobb jag annars skulle ha gjort. Så här kan man inte jobba kring alla elever!

LÄRARE 3

Figur 1 Fem steg i arbetet med barn och unga med flera funktionsnedsättningar.

1. Kartläggning av nutida och framtida/önskvärda livssituationer på olika arenor				
Hem	Förskola Skola	Fritid	Lov och semester	Arbete
2. Prioritering av livssituationer att arbeta med				
3. Analys av prioriterad livssituation				
4. Genomförande av åtgärder				
5. Utvärdering				

Man kan ge en annan människa delaktighet i sitt eget liv!

ASSISTENT 1

Det finns många personer och aktörer runt barn och unga med flera funktionsnedsättningar. Några av dessa finns ständigt med i barnets eller ungdomens vardag, andra är där mer eller mindre sällan. Det kan till exempel se ut så här:

Staten

- *Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)*
- *Resurscenter syn inom SPSM*
- *Rådgivare inom SPSM*
- *Försäkringskassa*

Kommunen

- *LSS-handläggare*
- *Assistenter*
- *Pedagoger i förskola och skola*
- *Rektorer och skolledare*
- *Specialpedagoger i förskola och skola*
- *Studie- och yrkesvägledning i skolan-*

Landstinget

- *Habilitering*
- *Rehabilitering*
- *Hjälpmedel*
- *Sjukvård*
- *Tolktjänster*
- *Syncentral*
- *Medicinska specialister-*

Familjen

- *Föräldrar eller andra vårdnadshavare*

Samverkan kring barn med flera funktionsnedsättningar är helt nödvändig. Detta har påtalats många gånger (se exempelvis Riksrevisionen 2011). Utan samverkan kan man aldrig få meningsfulla insatser i ett helhetsperspektiv. Samverkan är både en arbetsprocess och en social process och uppstår inte av sig själv bara för att man vill det. Det finns alltför mycket som hindrar samverkan och därför är det nödvändigt med kunskap om vad som krävs för en god samverkan. Det krävs även ett systematiskt arbete och ett aktivt ledarskap i samverkande organisationer för en god samverkan på längre sikt.

Forskning om samverkan (Danermark 2000, 2004, Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen 2007) säger oss att

- Styrning, struktur och samsyn är viktigt för god samverkan.
- Olikheter i organisation, regelverk och synsätt kan hindra eller radera samverkan. Man måste lära sig att se och kunna hantera detta.

Hur går det till i praktiken?

Här beskriver vi lite mer i detalj hur arbetet enligt den här modellen kan gå till konkret. I ett senare avsnitt illustreras detta ytterligare med en berättelse om Kalle, 16 år.

Vem är vårt barn – vem är vår ungdom?

Vi behöver veta vem vårt barn eller vår ungdom är, vad hon eller han gillar och inte gillar och så vidare. Hur ser hans eller hennes livshistoria ut i stora drag? Barnet eller ungdomen själv och hans eller hennes nära personer i familj, omsorg eller skola får hjälpas åt att beskriva detta. Vi behöver också veta vilka behov och önskemål barnet eller ungdomen har för den närmaste framtiden och vilka utmaningar han eller hon står inför. Detta behövs för ett långsiktigt arbete som förbereder förändringar och nyheter. Om vårt barn eller vår ungdom har svårt att själv tala om sina behov och önskemål bör föräldrar eller vårdnadshavare hjälpa till att föra dennes talan.

Bilda nätverk

Kring barnet eller ungdomen bildas en samverkansgrupp eller nätverk av personer. Vilka som ska ingå i nätverket beror på bland annat barnets eller ungdomens ålder, funktionsnedsättningar och levnadssituation. Nätverket ska ge en bild av vilka resurser och kompetenser som finns till hands för att i samverkan möta hennes eller hans nuvarande och framtida behov.

Deltagarna i nätverket behöver i ett tidigt skede bestämma vem som ska vara samordnare och vad detta ska innebära. Det kan vara att boka möten, göra dagordning och vara sammankallande, se till att alla kommer till tals på mötena, informera, dokumentera och följa upp. Deltagarna måste också komma överens om vem som ska sätta sig in i det nätbaserade metodstödet mer i detalj och svara för dokumentationen. Denna person kan förstås vara just samordnaren.

Medverkan av föräldrar i nätverket är centralt. En förälder eller vårdnadshavare har unik och viktig kunskap om sitt barn och barnets vardag. Att skapa goda villkor för föräldrars deltagande i nätverket är därför av stor vikt. En förälder kan ibland också behöva vara sitt barns språkrör. En förälders roll i ett nätverk blir med nödvändighet en annan än en professionells, men den är lika viktig.

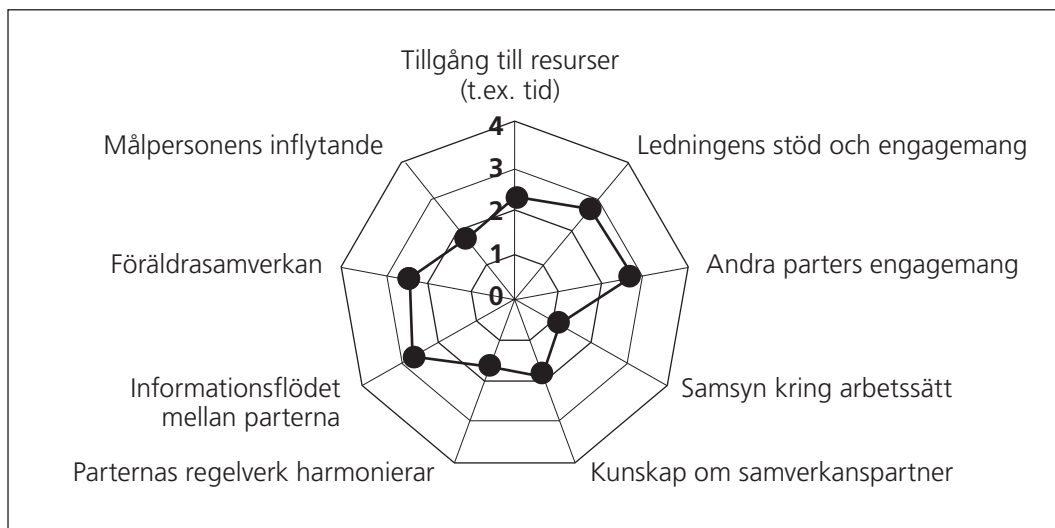
Varje deltagare med en yrkesroll i nätverket behöver också göra klart för sig själv, sin chef och sina kollegor att en samverkansprocess nu påbörjas. Man bör vara beredd på att detta tar tid – särskilt i början. Medarbetare som går in i ett sådant arbete behöver få klartecken uppifrån. Chefer behöver även inse att medarbetare kan behöva få både svängrum och stöd att hantera hinder i sin samverkan med övriga. Chefer måste alltså hålla sig väl informerade om hur samverkan utvecklas.

Samverkan av detta slag innebär en rejäl kompetensutveckling som man bär med sig framöver. Detta kommer den egna organisationen till godo. Dels får man allmän kunskap om samverkan som sådan. Dels fördjupas kunskapen om hur olika professioner och aktörer arbetar med barn och unga med funktionsnedsättningar. Helheten kring barnet eller ungdomen blir synlig. Man blir på sikt mer effektiv när det gäller att bedöma vilken typ av kompetens som krävs i en viss fråga. När kontrollbehovet allt eftersom släpper brukar dessutom engagemang och arbetsglädje öka.

Samverkan kräver kunskap och ett systematiskt arbete. Som stöd finns en lista (se Bilaga 1) över vad som är viktigt att känna till och göra. Det finns också ett enkelt hjälpmedel för att ringa in starka och svaga punkter i nätverkets samverkan. När man gjort det kan man lätt ta fram en överskådlig bild över detta. Ett exempel finns i Figur 2 som visar hur samverkan i ett nätverk tedde sig en kort tid efter att

det hade bildats. Man behöver jobba vidare med det mesta, och så är det ofta. Det här nätverket behöver särskilt arbeta med att uppnå en gemensam syn på sättet att arbeta. Man måste också tänka på hur man kan öka barnets eller ungdomens inflytande. Kanske behöver föräldrar och andra som känner barnet eller ungdomen väl föra hennes eller hans talan i större utsträckning.

Figur 2 Exempel på diagram över samverkan i ett nätverk

I diagrammet står värdet 4 för "Mycket bra" och värdet 0 står för "Mycket dåligt".

Handlings- och samverkansplan

De insatser av olika slag som kommer att göras av deltagarna i nätverket ska förstås stämma med barnets eller ungdomens behov. Varje person gör insatser utifrån sin kompetens eller funktion. Dessa olika arbetsinsatser måste samordnas för att vara väl sammansatta och komma i rätt tid. Handlings- och samverkansplanen fungerar som en kalender för detta. Här koordinerar och dokumenterar nätverket löpande sitt arbete. Även insatser som utförs av personer utanför nätverket dokumenteras här.

Systematiskt arbete i fem steg

Uppgiften för nätverket är att i samverkan tillgodose sitt barns eller sin ungdoms behov. Samtidigt ska hans eller hennes delaktighet säkras och utvecklas. För att gå från ord till handling görs ett systematiskt arbete i flera steg.

Som vi ska se tycks ändå de tre första stegen främst handla om just ord. Inte förrän i det fjärde steget kommer vi fram till konkreta åtgärder. Det femte steget är en utvärdering. I de tre första stegen är det beskrivningar, reflektioner och analyser på olika detaljnivåer som görs. Men utan detta arbete riskerar vi att varken se någon helhet i vårt barns eller vår ungdoms liv eller några egna resurser hos henne eller honom.

Den pedagogiska arbetsmetoden och det nätbaserade verktyget har utvecklats för att vara ett stöd i arbetet. Det hela kräver ett visst arbete men ger, förutom stöd, även en dokumentation och information som är gemensam och funktionell för nätverkets deltagare. Denna dokumentation följer barnet eller ungdomen över tid och är en källa till information, exempelvis för ny personal.

Steg 1 – Kartläggning

Man börjar med att gå igenom de livssituationer som barnet eller ungdomen deltar i idag och vilka arenor det gäller. Arenorna är Hem, Förskola eller Skola, Fritid, Lov och semester respektive Arbete. Med livssituation menas en situation som är mål- och meningsbärande i sig själv, exempelvis ”bildlektion” (skol-arenan) eller ”simma i badhuset” (fritids-arenan).

Kartläggningen ger en helhetsbild över barnets eller ungdomens liv. Man får också en överblick över de olika arenor som han eller hon i högre eller lägre grad har tillträde till i dagsläget. Alla i nätverket behöver ta del av detta och reflektera över denna helhetsbild:

- Vad i denna bild behöver vara kvar framåt i tiden?
Är det något av detta som behöver förändras?
- Vad kan (eller måste) avvecklas?
- Vad behöver tillkomma?

En given startpunkt för sådana reflektioner är barnets eller ungdomens egen vilja och engagemang i de olika livssituationerna. En annan är de behov och önskemål som finns för den närmaste framtiden. Vilka utmaningar står han eller hon inför? Exempel på utmaningar är att börja skolan, att byta skola, att flytta hemifrån. Har barnet eller ungdomen en rimlig balans mellan olika arenor? I det mer visionära skedet av kartläggningen beskrivs sedan de livssituationer och arenor som barnet eller ungdomen har behov eller önskemål att delta i i framtiden.

Arbetet med nuvarande och framtida livssituationer ger två bilder av vårt barns eller vår ungdoms liv. Skillnaden mellan dessa bilder utgör en bred målbeskrivning – detta är vad man vill uppnå – och är ett underlag för den prioritering som följer.

För kartläggningen fås information främst av barnet eller ungdomen själv och andra som har kunskap om honom eller henne och hans eller hennes vardag, önskemål och behov. Föräldrar, lärare och assistenter brukar känna till detta.

Det är mycket att sätta sig in i, men det är värt varenda minut!

ASSISTENT 2

Steg 2 – Prioritering

Man gör en prioritering av livssituationerna för fortsatt arbete. Syftet är att få förändringar jämfört med nuläget och ett nytt eller ökat engagemang i en livssituation. Valet styrs av nödvändighet eller önskemål men också av möjligheter och tid. Många barn och unga med flera funktionsnedsättningar behöver utveckla sina kommunikativa och motoriskt manipulativa förmågor och sin förflyttningsförmåga. Tillfällen till lärande i vardagliga livssituationer inom dessa områden är då viktiga att ta till vara. Vi återkommer till detta.

Alla i nätverket behöver nu delta aktivt. De olika kompetenser och resurser som deltagarna representerar (exempelvis hem, skola, habilitering, kommun) måste vara med från början. Nu får alla det breda perspektiv på barnets eller ungdomens liv och behov som krävs. Man blir delaktig och får ta ansvar för att den egna kompetensen kommer barnet eller ungdomen till del i samverkan med övriga kompetenser.

Nätverket prioriterar alltså en eller flera livssituationer. Det betyder att en särskild kraftsamling görs här, som vi kommer att se i följande steg. Det betyder inte att övriga livssituationer ska försummas.

Man prioriterar alltså en eller flera livssituationer. Det betyder att en särskild kraftsamling görs här, som vi kommer att se i följande steg. Det betyder inte att övriga livssituationer ska försummas.

Steg 3 – Analys

Nu analyserar man den valda livssituationen och villkoren för att barnet eller ungdomen blir delaktig i den. Analysen görs för att kunna bedöma när, hur och med vilka medel och personer den planerade förändringen kan komma till stånd.

Livssituationen bryts först ner i de olika delar eller moment som den består av. I exemplet med livssituationen ”simma i badhuset” kan en sådan delsituation vara att packa badväskan. Nästa kan vara förflyttningen till badhuset, en tredje kan vara att betala entré, en fjärde kan vara att förflytta sig därifrån till omklädningsrummet och så vidare fram till den delsituation som innebär att simningen avslutas.

För varje sådan delsituation är frågan: Vad är möjligt att förändra vad gäller vårt barns eller vår ungdoms aktiva deltagande? Vad i omgivningen kan underlätta hennes eller hans delaktighet? Det gäller alltså att ringa in de delsituationer som är möjliga att förändra.

Har man filmat går analysarbetet lättare. På film kan man se saker man kanske inte annars ser. Exempelvis:

- Barnets eller ungdomens egna förmågor och initiativ, exempelvis vad gäller kommunikation och förflyttning
- och förlorade tillfällen till samspel och delaktighet.
- Betydelsen av bemötande. Är man själv styrande eller erbjudande?
- Betydelsen av att arbeta med tempot i en situation.
- Vad som fångar barnets eller ungdomens uppmärksamhet.
- Vad som stör barnet eller ungdomen.

Man kan alltså bland annat upptäcka sådant som gör att vårt barn eller vår ungdom blir hjälplös och hanterad i stället för att själv påverka och kontrollera.

De delsituationer som ska åtgärdas beskrivs. Vad är det för typ av lokal eller plats? Vilka finns där och vad gör var och en? Vad vill och vad gör barnet eller ungdomen mer i detalj? Hur använder han eller hon sin kropp och hur sker kommunikation?

Beskrivningen länkas sedan till ICF-termer. En poäng med detta är att ICF erbjuder ett gemensamt språk för olika faktorer som påverkar vad som sker. Detta språk är neutralt i förhållande till olika yrkesjargonger. En annan poäng är att samtliga sex komponenter i ICF beaktas. Särskilt viktigt är att ICF gör oss uppmärksamma på betydelsen av olika faktorer i omgivningen. Sådana faktorer kan dessutom of-tast förändras! Vi kommer in på detta också i avsnittet om Kalle senare i texten.

Internationell klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa (ICF och ICF-CY)

Den Internationella klassifikationen av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa finns i två versioner. Dels ICF (förkortning av den engelska benämningen) dels ICF-CY, som är anpassad för barn och unga. ICF antogs av Världshälsoorganisationen* 2001 och ICF-CY antogs 2007. Båda finns i svensk översättning.

De sex komponenterna i ICF

Vad?	Personliga faktorer	
Erfarenheter, vilja, mål ålder, kön m.m		
Vad?	Funktionstillstånd	Funktionshinder
Att delta, att vara engagerad i en livssituation (t.ex. ta del av det synliga)	Delaktighet	Inskränkning i delaktighet
Att göra något (t.ex. se)	Aktivitet	Begränsning i aktivitet
Kroppsliga och mentala funktioner (t.ex. syn)	Kroppsfunction	Funktionsnedsättning
Kroppens fysiska delar (t.ex. ögat)	Kroppsstruktur	Stukturavvikelse
Fysiskt, socialt, kulturellt och samhälleligt sammanhang	Omgivning	Omgivningen hindrar

Mer om ICF och ICF-CY hittar du exempelvis på Socialstyrelsens hemsida www.socialstyrelsen.se

* Världshälsoorganisationen (oftast förkortat WHO efter den engelska benämningen) är ett av FNs fackorgan.

Om vi till exempel märker oro och frustration hos barnet eller ungdomen kan det nu ses också som en inskränkning i delaktighet. Vad i omgivningen kan påverka detta? Vårt bemötande (tempo, attityder och annat), ljudnivå, ljusförhållanden, möblering? Finns det personliga faktorer att spinna vidare på? En vilja att själv vara aktiv till exempel? Som vi ska se, kan nya uppgifter för vårt barn eller vår ungdom bli synliga när vi tar itu med nästa steg.

Steg 4 – Åtgärder

Delsituationer som behöver åtgärdas bryts nu ner ytterligare. Vilka ”görandedelar” eller aktiviteter består den av? Vad precis är det som barnet eller ungdomen gör eller förväntas göra? Det är i många fall först på denna detaljerade nivå som det blir möjligt att se om och hur barnets eller ungdomens egna resurser på bästa sätt kan bli tagna i anspråk. Hennes eller hans lärande kan nu sättas in i ett sammanhang i vardagen. Med hjälpmedel eller viss förändring i den fysiska eller sociala omgivningen eller olika typer av stöd kan kanske vårt barn eller ungdom själv göra eller styra vissa moment. Hon eller han blir då mer delaktig, samtidigt som en frustrerande väntetid kan förvandlas till aktiv, delaktig, tid. För barn och unga med nedsatt syn kan det här gälla att en rutt för förflyttning läggs upp. I exemplet ”simma i badhuset” kan det alltså vara aktuellt att lägga upp en rutt för förflyttningen från receptionen, där man betalar entrén, till omklädningsrummet.

Viktigt med samverkan och att barnet finns i ett sammanhang. Vi från habiliteringen har ju uppgiften att få det att fungera för brukaren i alla miljöer och situationer så det är jätteviktigt för oss!

ARBETSTERAPEUT 1

Steg 5 – Utvärdering

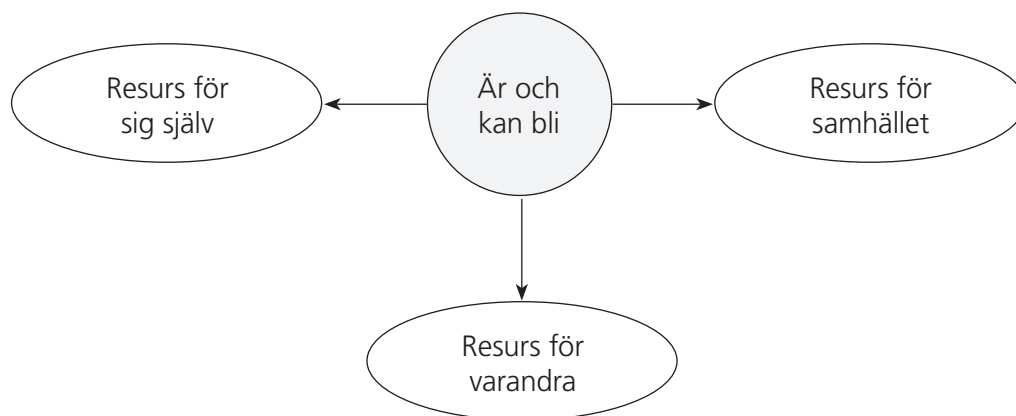
Arbetet med en prioriterad livssituation följs upp och utvärderas kontinuerligt. Har syftet eller målet med den prioriterade livssituationen uppnåtts? Vad har fungerat bra och vad behöver utvecklas eller förändras? Vad har fungerat dåligt? Vad beror det på? Vad kan vi lära oss av detta för framtiden?

Avrundning

Vi har nu gått igenom de olika stegen i den arbetsmodell som den här skriften handlar om. När man har kommit så här långt i det konkreta arbetet finns det säkert mycket man tillsammans kan glädja sig åt och vara stolt över. Det kan också finnas besvikelser, ilska och sorg. Sammantaget finns det många lärdomar.

De olika stegen har här beskrivits i renodlad form. I praktiken är förstås arbetet en process som kan bölja lite fram och tillbaka mellan de olika stegen. Nätverket följer ju också barnet eller ungdomen över en lång tid. I samband med övergångar mellan exempelvis olika skolor eller då det är dags att flytta hemifrån brukar många viktiga personer i vardagen försvinna och nya komma till. Då är det viktigt med en noggrann planering och de fem stegen är ett stöd för detta arbete.

Figur 3 Förenkling av skrivningen om synen på personer med funktionsnedsättning i inledningen (punkt m) i FNs Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Modellen med all sin dokumentation är för krånglig! Vi riskerar att fokus inte hamnar på barnets behov.

ARBETSTERAPEUT 2

En berättelse om Kalle

Här ska vi kort beskriva hur arbetet enligt den här modellen kan se ut i ett enskilt fall. Inspiration till berättelsen kommer bland annat från flera av ungdomarna och nätverken som deltog i projektet.

Jättebra att man bryter ner en situation så att det blir möjligt att uppmärksamma Majas förmågor och behov av stöd.

FÖRÄLDER

Kalle har en stark personlighet och tycker om både närhet till andra och stunder för sig själv. Han tycker mycket om musik. Det finns också mycket annat han gillar, exempelvis att bada, att äta pizza, att åka bil. Kalles hörsel är god och han har god funktion i höger arm och hand. Han använder sig av några tiotal tecken för att kommunicera med omgivningen. Men han har en svår synnedsättning och stora rörelsehinder. Han har även en hjärnskada, inget tal och en utvecklingsstörning. Det händer att Kalle blir mycket frustrerad och orolig och då kan han skada både sig själv och andra.

Kalle var en ung man på 16 år när projektet började. Han bodde med sina föräldrar i en medelstor stad och hade personlig assistans så gott som dygnet runt. Kalle gick i grundsärskolan, inriktning träningskolan, och hade där sex klasskamrater men han skulle nu börja i gymnasiesärskolans verksamhetsträning och få nya kamrater och ett nytt arbetslag.

Kalles nätverk bestod av hans pappa, personliga assistenter, klasslärare och elev-assistenter från både gamla och nya skolan, LSS-handläggare och rådgivare från SPSM. Nätverket anlätade även andra kompetenser vid några tillfällen. Det gällde exempelvis synpedagog från Syncentralen och rådgivning om kommunikation och samspel från SPSM. I början var det mycket prat och ganska kaotiskt i nätverket. Men efterhand blev man klar över var svårigheterna i samverkan fanns och man tog itu med dem. Det rörde sådant som deltagarnas mandat, roller och ansvar.

I kartläggningsfasen beskrev nätverket ca fyrtio olika hem- skol-, fritids- och lovrelaterade livssituationer. Man prioriterade åtta av dessa att arbeta vidare med. En av dem gällde just flytten till den okända sociala och fysiska miljön på den nya skolan. En annan tog fasta på Kalles stora intresse för musik. Man ville öka Kalles självständighet i valet av musik och vi ska här titta närmare på hur man arbetade med detta.

Man filmade musiksituationen och nätverket diskuterade och analyserade filmen tillsammans. Man såg de olika moment som den här situationen består av:

1. Ta initiativ till att lyssna på musik.
2. Förflyttning till musikanläggningen.
3. Välja låt.
4. Ta fram den aktuella cd:n.
5. Sätta cd:n i musikspelaren.
6. Sätta på musiken.
7. Lyssna.
8. Byta låt (och göra om 3–7) eller
9. Avsluta musiken.

Det bästa är att olika professioner möts i ICF och arbetar med att påverka omgivningsfaktorer för att öka delaktigheten för nätverkets barn/ungdom

SJUKGYMNAST

Man blev snart klar över att olika närpersoner hanterar den här situationen på olika sätt. Den situation som Kalle möter och det stöd han får ser därför mycket olika ut beroende på vem som är tillsammans med honom. Ibland gör närpersonen själv alla moment. Man ville ändra detta så att Kalle själv blev mer engagerad.

När man tillsammans såg på filmen upptäckte man också förmågor och initiativ hos Kalle som man inte hade uppfattat eller lagt märke till i det dagliga bruset av intryck. Man förstod att man kunde ha andra förväntningar på Kalle än man tidigare haft. Man insåg också att personerna runt omkring honom snarare hindrade än stödde honom att använda sina egna resurser.

I analysen kom man fram till att:

1. Kalle kan själv ta initiativet genom att göra sitt tecken för musik. Närpersonen behöver bekräfta men i övrigt behöver ingenting förändras här.
2. Närpersonen kör Kalle till bordet med musikanläggningen. Man bestämmer att lägga upp en rutt för denna förflyttning så att Kalle hela tiden har information om vägen fram till bordet med musiken.
3. Kalle väljer låt genom att trycka på hjälpmedlet VocaFlex och lyssna till alternativet. När han valt låt skjuter han ifrån sig VocaFlex. Närpersonen behöver bekräfta valet. Vissa förändringar i miljön runt musikspelaren behöver också göras. Kalle är helt självständig om allt finns inom räckhåll.
4. Närpersonen tar fram den aktuella cd:n, lägger den på bordet och talar om för Kalle att den ligger där. Ingenting i det fysiska stödet kan förändras här – Kalle kan inte genomföra det här momentet.
5. Kalle tar cd:n och sätter den i musikspelaren. Han behöver visst stöd från närpersonen.
6. Kalle hittar startknappen och trycker in den. Han behöver visst stöd från närpersonen.
7. Kalle lyssnar.
8. Det framstod som oklart om Kalle bara ville byta låt eller helt avsluta musiklyssnandet. Man såg att Kalle behöver ett särskilt tecken för att visa att han vill avsluta aktiviteten.

Det var alltså flera moment som behövde åtgärdas. Vi ska här titta närmare på hur man arbetade vidare med moment 6 ”Sätta på musiken”. Man ser på filmen att Kalle sitter vid bordet och närpersonen sitter bredvid. Kalle rör sin kropp och är lite orolig. När personen tar Kalles högra pekfinger och för det mot knappen. Kalle trycker in den med hjälp av närpersonen och musiken börjar.

Man kan uttrycka detta i ICF-termer:

Personliga faktorer: Kalle vill lyssna på musik, han vill att musiken ska börja. Han verkar frustrerad.

Delaktighet: Vi ser inskränkningar i Kalles delaktighet i momentet.

Aktivitet: De aktuella aktiviteterna är att hitta startknappen och att trycka in den. Kalle gör båda dessa aktiviteter med betydande hjälp från närpersonen.

Kroppsfunction: Kalle har god rörelsefunktion i höger arm och hand, men tycks ha svårigheter att trycka in knappen med pekfingeret. Han har även svårigheter att lokalisera startknappen på grund av sin synnedsättning, som påverkar hans förmåga att orientera sig. Dessutom har han en kognitiv funktionsnedsättning.

Kroppsstruktur: Armen, handen, ögat och hjärnan är berörda här.

Omgivning: Det fysiska stödet från närpersonen är styrande och hindrar Kalles självständighet och delaktighet i att starta musiken. Strävan är att omgivningen ska vara underlättande.

Nätverket bestämde sedan i detalj vilka insatser som skulle göras för att öka Kalles självständighet i momentet ”Sätta på musiken”. Kalle förväntades ta initiativ och själv hitta och trycka in knappen. Närpersonen skulle vänta in och vara uppmärksam på Kalles eget initiativ att starta musiken. Hon eller han skulle också erbjuda sin hjälp att hitta och trycka in knappen – med målet att successivt kunna avveckla det stödet.

Två aktiviteter är centrala här: att hitta knappen respektive att trycka in knappen. För att Kalle ska hitta rätt knapp är utformningen av miljön runt musikspelaren viktig. Här gör man vissa förändringar och startknappen förses med en taktillmärkning som Kalle kan uppfatta med känslan. Tanken är att Kalle i en uppställning på musikbordet som han lär sig känna igen också ska lära sig var knappen finns och själv styra sin hand och sitt pekfinger dit.

Kalle ska sedan trycka in knappen så att musiken börjar. I nätverket är man osäker på om Kalle faktiskt har motorisk förmåga att trycka in knappen med pekfingeret eller inte. Har han det så kan han träna att anpassa sin kropp och lära sig trycka in knappen. Han blir då engagerad och delaktig. Han erövrar också en ny färdighet som han kan använda i andra sammanhang. Om han saknar förmågan behöver han fysiskt stöd eller – mer troligt – hjälpmedel. Man bestämmer att man ska konsultera en arbetsterapeut för att reda ut detta.

De konkreta insatserna gällde alltså att anpassa miljön omkring och på själva musikspelaren samt lära Kalle att lokalisera startknappen. I samverkan med en arbetsterapeut skulle man sedan gå vidare med aktiviteten att trycka på knappen. Det blir då aktuellt antingen med träning av kroppsfunktionen i pekfingeret eller tillrättaläggning med hjälp av ett anpassat hjälpmedel.

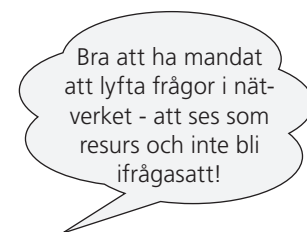
På motsvarande sätt har man arbetat med de övriga momenten i musiksituationen som behövde åtgärdas. Även för moment 3 ”Välja låt” bestämde nätverket att konsultera arbetsterapeuten för att utforma miljön runt musikanläggningen på bästa sätt för Kalle.

Arbetet med musiksituationen tog ganska lång tid. Men när man sedan utvärderade det hela kunde man glädja sig åt att Kalle nu uppfattade musiksituationen som en helhet eftersom alla moment hänger ihop och alla närpersoner gör likadant. Det ger honom mer kontroll över situationen. Man hade uppnått målet att Kalle skulle bli mer självständig. Just när det gäller momentet 6 ”Sätta på musiken” tar Kalle själv initiativ och han hittar nu knappen med pekfingeret. Arbetsterapeuten hade konstaterat att Kalle har motorisk förmåga att trycka in knappen och hade föreslagit ett träningsprogram för detta. Man tränar fortfarande på detta och ibland får närpersonen erbjuda sitt stöd.

Fantastiskt att se att man med bemötande och genom att vara observant kan testa nya saker och man kan se att Maja – med de begränsningar hon har – gör framsteg.

LSS-HANDLÄGGARE 1

Arbetet med de övriga livssituationer som man hade prioriterat pågick parallellt. Nätverket hade tillsammans med Kalle gått in i en process av kollektivt lärande. Bland mycket annat fick LSS-handläggaren nya insikter genom samverkan i nätverket kring övergången från den ena skolan till den andra. Hon kunde ta initiativ till förbättrade rutiner i hela kommunen för sådana övergångar.

FÖRÄLDER 1

Avslutning

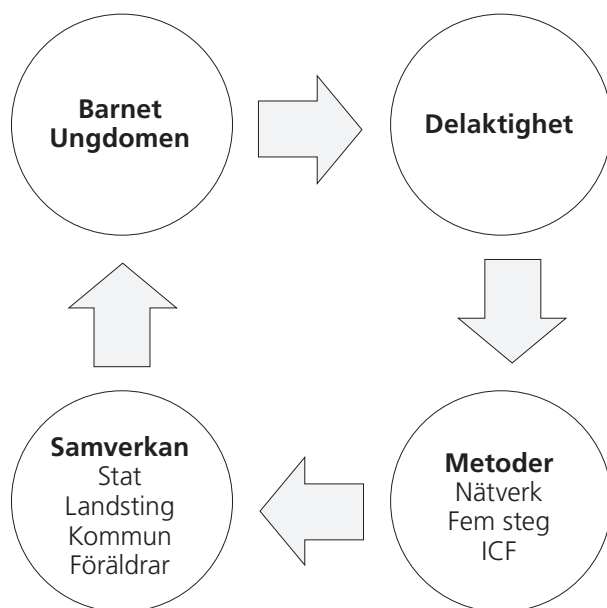
Du har nu tagit del av en modell för arbete med barn och unga med flera funktionsnedsättningar. Modellen prövades i projektet och har sedan utvecklats på flera sätt. Det utvecklingsarbetet fortsätter, men grunderna för arbetet ligger fast (se Figur 4).

Vi sade i början att barnets eller ungdomens vardag är central i modellen. Det är just i vardagens sammanhang som lärande och utveckling får en mening. Det är också i vardagens sammanhang som begrepp som aktivitet och delaktighet får en mening. Samtidigt behövs en helhet och en färdriktning. I den här modellen försöker vi knyta ihop allt detta.

FÖRÄLDER 2

Figur 4

Referenser

Coniavit Gellerstedt (2010) *Mobilityprojektet – en utvärdering*
Rapport till Specialpedagogiska Skolmyndigheten

Danermark, B (2000) *Samverkan. Himmel eller helvete*
Örebro: Gothia förlag

Danermark, B (2004) *Samverkan. En fråga om makt*
Örebro: Gothia förlag

Danermark, B & Germundsson, P (2007) *Nya vägar till arbetsmarknaden
– kvalitetssäkring av samverkan.*
Sundsvall: NTG-projektet

Elmerskog, B, Storliløkken, M & Tellevik, J M (2008) "Fra helhetlige perspektiver på Habilitering og Rehabilitering til funksjonelle og individrettede tiltak", ur Fosse & Klingberg (red) *Pedagogiske og psykologiske perspektiver på opplæring av synhemmede* Trondheim: Tambartum kompetansesenter

Myndigheten för skolutveckling, Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen (2007) *Strategi för samverkan – kring barn och unga som far illa eller riskerar att fara illa* Stockholm. Socialstyrelsen

Möller, K (2005) *ICF – Om hälsa, miljö och funktionshinder*
Finspång: Mo Gårds förlag

Riksrevisionen (2011) *Samordning av stöd till barn och unga med funktionsnedsättning.
– Ett (o)lösligt problem?* RiR 2011:17

Socialstyrelsen *Klassifikation av funktionstillstånd, funktionshinder och hälsa*
<http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2003/2003-4-1>

Specialpedagogiska institutet, Synskadades Riksförbund & Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (2006) *Projektansökan. Barn och ungdomar med synskada och ytterligare funktionsnedsättningar*

Specialpedagogiska Skolmyndigheten, Synskadades Riksförbund & Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar (2011) *Rullstolsmobility – ett projekt där målet är att säkra barn och ungdomars aktivitet, delaktighet och involvering i livssituationer*
Rapport till Arvsfonden

Bilaga 1

Generella principer och krav på regelverk, organisation och samsyn för lyckad samverkan (Danermark & Germundsson 2007)

Rubrik	Princip och förklaring	Väsentliga krav
Regelverk		
Regelverk	Reglers funktion är ofta att vara avgränsande och styrande. Eftersom samverkan aktualiserar gränsoverskridande och nya arbetsformer som ibland kommer i motsättning till existerande regelverk uppstår lätt en konflikt.	gå systematiskt igenom regelverket för att identifiera motstridiga och hindrande regler och förändra dessa om detta ej är möjligt ge tydliga instruktioner
Delegation	Att få ta med sig rätten att fatta beslut i de frågor där sådan delegation är möjlig är en faktor som understödjer och främjar samverkan.	delegera så att beslut i samverkansprocessen underlättas (inom ramen för regelverket)
Organisation		
Målformulering	Samverkan kräver tydliga och uttalade mål. Alla mål behöver dock inte vara gemensamma. Vid sidan om ett övergripande gemensamt mål kan enskilda aktörer formulera egna mål men dessa får ej komma i konflikt med andra aktörers mål.	Organisationen ska i konsensus formulera övergripande och mätbara mål formulera egna mätbara mål som inte är i konflikt med andra organisationers förankra målen hos den handläggande personalen förankra målen på chefsnivå förankra målen på politisk nivå
Resurser	Samverkan syftar till att ge andra aktörer tillgång till den egna organisationens resurser. Detta förutsätter en öppenhet och vilja att ställa dessa resurser till förfogande.	identifiera resursflödet (ekonomistyrningen) och de delar som kan verka hämmande på samverkan och förändra dessa så att de inte motverkar samverkan om detta ej är möjligt ge tydliga instruktioner
Kommunikation	En styrka med samverkan är att den ger förutsättningar för bättre resursutnyttjande. Informationsflödet blir snabbare och det leder till att det fattas bättre och effektivare beslut.	avsätt resurser för kommunikation mellan aktörerna på såväl lednings- som handläggarnivå skapa naturliga "mötesplatser"
Engagemang och motivation	Framgångsrik samverkan bygger på långsiktigt engagemang såväl inom som mellan organisationerna/aktörerna. När viktiga aktörer inte deltar hämmar det samverkan och leder till ineffektivitet.	engagera samtliga aktörer som berörs planera för kontinuitet (långsiktighet) utveckla relevanta belöningsystem för såväl lednings- som handläggarnivå
Organisationsmodell	Samverkan kan organiseras utifrån olika organisationsmodeller som alla har olika för- och nackdelar.	gå systematiskt igenom olika organisationsmodellens styrkor och svagheter välj en lämplig organisationsmodell
Uppföljning	Erfarenheter från samverkansprocessen måste tydliggöras och återföras till de samverkande parterna.	skapa mätbara kriterier på dels framgångsrik samverkan och dels problem i samverkan följ samverkansprocessen på nära håll och dokumentera löpande
Samsyn (kunskap)		
Helhetssyn	En av grunderna för samverkan är ökande krav på aktörer att i allt större utsträckning se och bemöta människor utifrån ett helhetsperspektiv. En förutsättning för att en sådan helhetssyn skall kunna utvecklas är att man har förståelse för och kunskap om vad ett helhetsperspektiv innebär.	definiera grundläggande begrepp (t.ex. helhetssyn, funktionshinder) utveckla en helhetssyn på objektet för samverkan tydliggör varje aktörs syn på samverkansobjektet
Samverkanskompetens	Framgång i samverkan förutsätter god kompetens avseende samverkansprocessen.	betrakta samverkan som ett specifikt kunskapsområde utveckla samverkanskompetens genom att förbereda personal på lednings- och handläggarnivå på samverkan genom kurser, seminarier och annan fortbildande verksamhet uppdatera all nytillkommen personal genomför benchmarking utveckla samsyn i ansvarsfördelningen
Tillit	Det utvecklas ofta nya arbetsformer genom samverkan som ibland utmanar traditionella synsätt. Sådana förändringsprocesser kräver en känsla av tillit för att bli framgångsrika.	skapa ett klimat där gränser kan tänjas genom att stödja medarbetare i utvecklingen av nya arbetsformer följ samverkansprocessen på nära håll (ledningsansvar)

Specialpedagogiska skolmyndigheten ansvarar för statens samlade stöd i specialpedagogiska frågor. Myndigheten ger råd och stöd till skolhuvudmän i deras ansvar för en likvärdig utbildning för barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning, främjar tillgången på läromedel för dessa samt driver specialskolor för vissa elevgrupper. Myndigheten fördelar också bidrag till vissa utbildningsanordnare och till vuxna med funktionsnedsättning för vissa kortare studier.

ISBN: 978-91-28-00414-5 (tryckt)
978-91-28-00415-2 (pdf)

Best. nr: 00414